

ZAKLJUČIVANJE UGOVORA O DELU

U skladu sa članom 199. Zakona o radu („Sl. glasnik RS“, br. 24/05, 61/05 i 54/09. u daljem tekstu: Zakon) poslodavac može, sa određenim licem, da zaključi ugovor o delu, radi obavljanja poslova koji su van delatnosti poslodavca, a koji imaju za predmet samostalnu izradu ili opravku određene stvari, samostalno izvršenje određenog fizičkog ili intelektualnog posla.

Ugovor o delu se može zaključiti i sa licem koje obavlja umetničku ili drugu delatnost u oblasti kulture u skladu sa zakonom, pri čemu ovaj ugovor mora da bude u saglasnosti sa posebnim kolektivnim ugovorom za lica koja samostalno obavljaju delatnost u oblasti umetnosti i kulture, ako je takav kolektivni ugovor zaključen. Trenutno je na snazi Poseban kolektivni ugovor za radno angažovanje estradno-muzičkih umetnika i izvođača u ugostiteljstvu („Sl. glasnik RS“, br. 66/2012 od 10.07.2012. god.).

Pri zaključivanju ugovora o delu treba imati u vidu odgovarajuće odredbe (čl. 600-629) Zakona o obligacionim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i „Sl. list SRJ“, br. 31/93).

1. Osnovne karakteristike ugovora o delu

a) Ugovor se može zaključiti samo za obavljanje poslova van delatnosti poslodavca (ne može se zaključiti za bilo koji stalni posao u preduzeću);

Ako treba zameniti odsutnog radnika ili ako se poveća obim posla, u tim situacijama nije moguće sa drugim licem zaključiti ugovor o delu, već treba zaključiti radni odnos na određeno vreme (za zamenu odsutnog radnika) ili ugovor o privremenim ili povremenim poslovima (za povećan obim posla).

b) Ugovor se može zaključiti sa svakim fizičkim licem;

Dakle, ugovor o delu se može zaključiti i sa nezaposlenim, zaposlenim kod drugog poslodavca ili licem koje je u radnom odnosu kod poslodavca, ali isključivo za poslove koji su van delatnosti poslodavca, sa penzionerom (ako je korisnik: starosne, porodične ili invalidske penzije) i sa studentom.

c) Vreme nije bitan elemenat ugovora o delu, već posao odnosno delo (bilo fizički ili intelektualni) koji se samostalno obavlja i za koji se utvrđuje rok početka i završetka (npr. ugovor o istovaru ili utovaru određene količine robe za određeni iznos i sl.);

d) Ugovor se zaključuje u pisanoj formi (saglasno sa odredbama člana 199. stav 4. Zakona i čl. 600. do 629. Zakona o obligacionim odnosima) a lice koje je zaključilo ugovor ima pravo na naknadu u visini koja je ugovorena;

e) Iz rada po osnovu ugovora o delu ne proističu prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa.

2. Plaćanje poreza i doprinosa na prihode ostvarene po osnovu ugovora o delu

Prihodi, ostvareni po osnovu ugovora o delu, smatraju se ostalim, odnosno drugim prihodom koji po svojoj prirodi čini dohodak fizičkog lica u smislu čl. 85. stav 1. tačka 1) Zakona o porezu na dohodak građana („Sl. glasnik RS“, br. 24/01, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06-ispr, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11-US, 93/12 i 114/12-US, u daljem tekstu: Zakon o porezu).

Odredbama čl. 81. do 86. Zakona o porezu uređeno je oporezivanje ostalih prihoda uključujući i prihode po osnovu ugovora o delu.

Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. glasnik RS“, br. 84/04, 61/05, 62/06, 5/09, 52/11 i 101/11) uređeno je obračunavanje i plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje koji se plaćaju na prihode po osnovu ugovora o delu.

Obveznik poreza na prihode po osnovu ugovora o delu je fizičko lice koje ostvari prihode, a pravno lice i preduztnik koji mu isplaćuju prihod dužni su da obračunavaju, obustave i uplate porez na oporezivi prihod. Osnovicu za obračun poreza (oporeziv prihod) čini bruto prihod umanjen za normirane troškove u visini od 20%.

Za ove prihode ne postoji mogućnost priznavanja stvarnih troškova. Bruto prihod obuhvata iznos naknade koja se isplaćuje fizičkom licu kao i iznos svih drugih izdataka na koje se obavezao isplatićilac, a koji su u vezi sa vršenjem njihovog posla, kao što su naknada troškova službenog putovanja, odnosno dnevnice, smeštaj i dr. Tako, na primer, troškovi dnevnica za dolazak i dolazak na službeni put imaju isti tretman kao i naknada za ugovor o delu, i podležu plaćanju javnih prihoda na isti način.

Na prihode po ugovoru o delu sa licima koji imaju status: zaposleni, preduzetnici, poljoprivrednici i penzioneri plaćaju se sledeće obaveze:

- porez na dohodak građana po stopi od 20% na osnovicu koju čini iznos bruto naknade umanjen za normirane troškove po stopi od 20%;
- doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje po stopi od 22% na istu osnovicu na koju se plaća porez na dohodak građana.

Zdravstveno osiguranje se ne obračunava i ne plaća u slučaju ako je lice zdravstveno osigurano po drugom osnovu (po osnovu zaposlenja, obavljanja samostalne delatnosti, poljoprivredne delatnosti, samostalni umetnici, kao korisnik penzija, tj. pensioner).

Međutim, ako je ugovor o delu zaključen sa licem koje nije osigurano na zdravstveno osiguranje po drugom osnovu (nezaposleni), pored poreza i doprinosa za PIO obračunava se i doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi od 12,3 na istu osnovicu na koju se plaća porez na dohodak građana.

Ako po ugovoru o delu prihod ostvaruju samostalni umetnici, doprinos za PIO i doprinos za zdravstveno osiguranje se ne obračunavaju i ne plaćaju. Ukoliko je ugovor o delu zaključen sa samostalnim umetnikom, isplatićilac obračunava i plaća samo porez na dohodak građana.

U situacijama kada su po ugovoru o delu angažovani strani državljani – nerezidenti, koji su obavezno osigurani u matičnoj državi, tada treba voditi računa da li je sa tom državom sklopljen sporazum o socijalnom osiguranju.

Ukoliko je ugovor o delu zaključen sa licem koje je obveznik PDV-a, a predmet ugovora je vrsta usluge po kojima je i stekao status obveznika PDV, prilikom isplate naknade po osnovu ugovora o delu na račun obveznika uplaćuje se ugovorena naknada uvećana za PDV (porez i doprinosi se ne obračunavaju s obzirom na to da je to lice obveznik poreza na prihode od samostalne delatnosti i da socijalne doprinose plaća po tom osnovu).

Prema Zakonu o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (čl. 6. stav 1. tačka 18)), ugovorena naknada je naknada u kojoj su sadržani porez i doprinosi koji se plaćaju na teret lica koje ostvaruje tu naknadu.

Ako se naknada za poslove po ugovoru o delu ugovara u neto iznosu, tada je potrebno, radi utvrđivanja navedenih obaveza, izvršiti preračunavanje neto iznosa u odgovarajuće bruto iznose primenom odgovarajućih koeficijenata:

<p>a) U svim slučajevima kada se iz prihoda po ugovoru o delu plaća porez po stopi od 20% (uz umanjenje za normirane troškove po stopi od 20%) i doprinos za PIO po stopi od 22%, a ne plaća se doprinos za zdravstveno osiguranje (U ovu grupu bi spadali: osiguranici zaposleni i penzioneri fonda zaposlenih, osiguranici samostalnih delatnosti i penzioneri iz ove kategorije, osiguranici i poljoprivrednici).</p>	<p>Bruto = Neto x 1,5060241</p>
<p>b) Kada se naknada isplaćuje licima koja imaju obavezu da plaćaju doprinos za zdravstveno osiguranje – kada se plaća porez po stopi od 20%, doprinos za PIO po stopi od 22% i doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi od 12,3% (Dakle, u ovu grupu spadaju rezidenti koji nisu osigurani po drugom osnovu)</p>	<p>Bruto = Neto x 1,768034</p>
<p>c) U slučajevima kada se plaća samo porez, a ne plaćaju se doprinosi (samostalni umetnici, strani državljani i lica koja u toku godine budu oslobođena plaćanja doprinosa za PIO po osnovu uplaćenog doprinosa na najviši iznos godišnje osnovice).</p>	<p>Bruto = Neto x 1,19047619</p>

3. Podnošenje poreskih prijava po osnovu ugovora o delu

Lice koje je isplatilac naknade po ugovoru o delu dostavlja nadležnim organima sledeće poreske prijave:

1) Obrazac PP OPJ-6 i Specifikacija-dostavljaju se Poreskoj upravi;

2) Obrazac M-UN ili Obrazac M-UN/K dostavljaju se odgovarajućoj Filijali Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Dakle, isplatilac ostalih prihoda dužan je da dostavi poresku prijavu Poreskoj upravi jednom mesečno, i to u roku od pet dana po isteku meseca, posebno za svaku isplatu izvršenu u prethodnom mesecu, u skladu sa čl. 41. stav 3. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji („Sl. glasnik RS“, broj 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05,85/05 – dr. Zakon, 62/06 – dr. Zakon, 61/07, 20/09, 53/10, 01/11 i 2/12-ispr. i 93/12).

Izuzetno, veliki poreski obveznici podnose poresku prijavu istog dana kada je izvršena isplata, a najkasnije u roku od dva dana od dana isplate prihoda koji se oporezuju po odbitku.

Takođe, uz poresku prijavu PP-OPJ6, podnosi se Specifikacija uplate poreza prema opštinama, koja čine sastavni deo te prijave, na obrascu Specifikacija uz poresku prijavu. U obrazac specifikacije isplatilac unosi podatke o uplati poreza na dohodak građana (iskazanog u poreskoj prijavi) prema opštini kojoj se usmerava porez. Porez na dohodak za ostale prihode usmerava se prema opštini na čijoj teritoriji primalac prihoda ima prebivalište, odnosno boravište.

4. Prijavljivanje na osiguranje zaposlenih lica i penzionera

Ukoliko je ugovor o delu zaključen sa nezaposlenim licem (koje nije osigurano ni po jednom osnovu) ili penzionerom, a datim ugovorom je ugovorena određena naknada za izvršenje određenog posla, onda postoji obaveza podnošenja prijave na penzijsko i invalidsko osiguranje na Obrascu M-1/SP, koji se podnosi u skladu sa Odlukom o obrascima prijave za matičnu evidenciju o osiguranicima i korisnicima prava iz penzijsko i invalidskog osiguranja („Sl. glasnik RS“, br. 118/03, 11/06 i 54/10). Obrazac M-1/SP se podnosi nezavisno od obaveze podnošenja obrazaca M-UN i M-UN/K o uplati doprinosa.

Potvrdu obaveze prijavljivanja na penzijsko i invalidsko osiguranje nalazimo u mišljenju Ministarstva za socijalna pitanja, br. 011-00-101/2002-03 od 25.06.2003. godine. Izvod iz datog mišljenja glasi:

„Postoji obaveza prijavljivanja na osiguranje osiguranika iz čl. 12. stav 1. tačka 3) navedenog zakona (Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju), tj. svih lica koja nisu na drugi način obuhvaćena obaveznom osiguranjem, odnosno svih lica koja nisu osiguranici zaposleni, osiguranici samostalnih delatnosti ili osiguranici poljoprivrednici (sadašnji obrazac M-1/PZ). Posebno ističemo da kod korisnika penzije koji obavljaju ugovorene poslove takđe postoji obaveza prijave na osiguranje, s obzirom na to da korisnik penzije nema svojstvo osiguranika.

Međutim, imajući u vidu odredbe člana 90. navedenog zakona, da je fond na teritoriji Republike kod kojeg je korisnik starosne penzije ostvario pravo, nadležan za ponovno određivanje penzije u slučaju da je korisnik penzije zaposleni, odnosno obavlja samostalnu delatnost, prijavu na osiguranje treba dostaviti Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje, kod kojeg je korisnik i ostvario pravo na penziju. To znači da i uplatu doprinosa treba vršiti tom fondu, pre svega iz razloga praktičnosti (kod ponovnog određivanja prava).“

Obaveza lica koje obavlja poslove iz člana 12. stav 1. tačka 3. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Sl. glasnik RS“, br. 34/03, 64/04, 84/04 – dr. Zakon, 85/05, 101/05 – dr. Zakon, 63/06 – US, 5/2009, 107/2009, 101/2010 i 93/2012, u daljem tekstu: Zakon o PIO) je da da izjavu ili dostavi kopiju prijave na osiguranje poslodavcu, kako bi poslodavac mogao da zna kojem fondu da uplati doprinos.

Ako se ugovor o delu zaključi sa korisnikom porodične penzije (stekao je svojstvo osiguranika) u tom slučaju mu se obustavlja isplata porodične penzije, u skladu sa članom 117. stav 3. Zakona o PIO. To praktično znači da, ako porodični penzioner bude radno angažovan bilo po ugovoru o delu, bilo po drugom ugovoru kod kojeg se za ostvareni rad plaća naknada, obustavlja mu se isplata porodične penzije za vreme za koje je obavezno osiguran.

Izuzetno, porođna penzija se ne obustavlja u slučaju kada je ostvarena naknada na mesečnom nivou niža od 50% najniže osnovice u osiguranju zaposlenih, važeće u momentu uplate doprinosa na ostvarenu naknadu.

Zaključivanje ugovora o delu ili nekog drugog ugovora uz naknadu sa korisnikom invalidske penzije se ne preporučuje, iz razloga što poslodavac i ovo lice mora da prijavi na osiguranje nadležnom fondu penzijskog i invalidskog osiguranja (s obzirom da penzioner nema svojstvo osiguranika). Na taj način prijavljivanje na osiguranje može dovesti do ponovne ocene radne sposobnosti invalidskog penzionera, što u krajnjem slučaju može dovesti do obustave isplate invalidske penzije. U tom smislu dato je i mišljenje Ministarstva za rad i zapošljavanje, br. 011-00-00362/2003-02 od 29. januara 2004. god.

Naime, ova lica bi, trebalo da imaju u vidu odredbe člana 96. Zakona o PIO, jer, prema mišljenju Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, br. 011-00-00542/2005-02, od 25.07.2005. godine, postoji mogućnost preispitivanja invalidnosti i eventualnog ukidanja prava na invalidsku penziju i to:

„Članom 96. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano je da ukoliko postoji osnovana sumnja da je došlo do promena u stanju invalidnosti, Fond za penzijsko osiguranje može po službenoj dužnosti pokrenuti postupak za utvrđivanje promena u stanju invalidnosti.

Ako u tom postupku organ veštačenja utvrdi da je došlo do promena u stanju invalidnosti korisnika invalidske penzije, odnosno da je sposoban za obavljanje svog ili drugog posla, prestaje mu pravo na invalidsku penziju.

Prema tome, korisnik invalidske penzije usled promena u stanju invalidnosti može da započne obavljanje određenih poslova.

Međutim da bi došlo do pokretanja postupka utvrđivanja promena u stanju invalidnosti i ako bi organ veštačenja utvrdio da je sposoban za obavljanje svog ili drugog posla, prestalo bi mu pravo na invalidsku penziju. To znači da osnov prestanka prava na invalidsku penziju nije sam činjenica da je korisnik invalidske penzije započeo obavljanje određenih poslova, već ako u postupku utvrđivanja promena u stanju invalidnosti bude utvrđeno da ne postoji invalidnost.“

Sudska praksa

Poslodavac može, sa određenim licem, da zaključi ugovor o delu radi obavljanja poslova koji su van delatnosti poslodavca, a koji imaju za predmet samostalnu izradu i opravku određene stvari, samostalno izvršenje određenog fizičkog ili intelektualnog posla.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud pravilno nalazi da je tužilja bila u radnom odnosu kod tuženika u navedenom periodu.

Nije osnovano isticanje tuženog u prvostepenom postupku, a sada i u žalbi da je u spornom periodu tužilja bila u ugovorenom odnosu sa tuženom po osnovu ugovora o delu, s obzirom da je između stranaka 1. aprila 2003. godine zaključen ugovor o delu.

Naime, prema odredbi člana 126. stav 1. Zakona o radu („Sl. glasnik RS“, br. 73/01), koji je važio u vreme kada je tužilja radila kod tuženika, a istovetnu odredbu sadrži i aktuelni Zakon o radu u članu 199. stav 1, poslodavac može, sa određenim licem, da zaključi ugovor o delu radi obavljanja poslova koji su van delatnosti poslodavca, a koji imaju za predmet samostalnu izradu i opravku određene stvari, samostalno izvršenje određenog fizičkog ili intelektualnog posla. Kako prema navedenoj zakonskoj odredbi poslodavac ne može da zaključi ugovor o delu radi obavljanja poslova koji su u delatnosti poslodavca, to u konkretnom slučaju ugovor o delu ne važi i ne proizvodi pravne posledice, jer je imao za predmet obavljanje poslova koji su u okviru delatnosti tuženika kao poslodavca.

Kod radnog odnosa postoji međusobna saglasnost zaposlenog i poslodava, da iz činjenica rada zaposlenog kod poslodavca proisteknu međusobna prava i obaveze koje čine sadržinu radnog odnosa, kao jednog pravnog odnosa. Ova saglasnost perfektuirana se zaključenjem ugovora o radu u skladu sa zakonom, što iskazuje odredba člana 16. stav 1. navedenog Zakona o radu, da se radni odnos zasniva ugovorom, ali navedeni zakon u pojedinim svojim odredbama iskazuje respekt prema samom faktu rada zaposlenog kod poslodavca. Tako prema članu 18. stav 2. tog zakona, ako poslodavac sa zaposlenim zaključi ugovor o radu u skladu sa stavom 1. ovog člana, smatra se da je zaposleni zasnovao radni odnos na neodređeno vreme danom stupanja na rad, dok prema odredbi člana 23. stav 4. istog zakona radni odnos zasnovan na određeno vreme postaje radni odnos na neodređeno vreme, ako zaposleni nastavi da radi najmanje pet radnih dana po isteku roka za koji je zasnovan pravni odnos.

S obzirom na navedeno, ali imajući u vidu i činjeničko stanje utvrđeno u prvostepenom postupku iz kojeg proizilazi da su se tužilja i zakonski zastupnik tuženika sporazumeli da je ona bila obavezna da radi u objektu tuženika u D, obavljajući poslove iz redovne delatnosti tuženika, a da je tuženi bio u obavezi da joj uredno isplaćuje platu, što je i činio i da joj plati doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje, prvostepeni sud je pravilno primenio materijalno pravo kada je usvojio tužbeni zahtev tužilje. (*Presuda Okružnog suda u Valjevu, Gž, 1 br. 266/05 od 26.05.2005. god.*)